Naisjärjestöjen Keskusliitto – Kvinnoorganisationernas Centralförbund ry 16.10.2018

Lausunto eduskunnan sivistys- ja tiedejaostolle: HE 123/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Naisjärjestöjen Keskusliitto kiittää eduskunnan sivistys- ja tiedejaostoa lausuntopyynnöstä koskien hallituksen esitystä valtion talousarvioksi vuodelle 2019. Keskusliitto keskittyy lausunnossaan käsittelemään sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista talousarvioprosessiin ja nostamaan esiin sellaisia sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta keskeisiä teemoja, joiden resursointia talousarviossa on syytä tarkistaa.

Sukupuolinäkökulman sisällyttäminen talousarvioprosessiin

Sukupuolta ei ole totuttu näkemään taloustieteessä merkittävänä tekijänä.[1] Taloustieteen ja talouspolitiikan oletettu sukupuolineutraalius tarkoittaa usein sukupuolisokeutta eli sitä, että päätösten oletetaan kohdistuvan kaikkiin samalla tavalla ja ettei päätösten sukupuolivaikutuksia ymmärretä tai nähdä. Päätökset vaikuttavat kuitenkin eri sukupuoliin eri tavoin johtuen muun muassa erilaisista elämäntilanteista ja tarpeista[2] ja voivat heikentää sukupuolten tasa-arvoa ellei niiden vaikutuksia naisiin ja miehiin arvioida. Tuore tasa-arvoa talousarvioon -hanke osoitti, että esimerkiksi vuosina 2016-2018 tehtyjen verotuksen ja sosiaalietuuksien muutosten yhteisvaikutukset ovat heikentäneet sukupuolten taloudellista tasa-arvoa hyödyttäen miehiä enemmän kuin naisia.[3]

Naisjärjestöjen Keskusliitto muistuttaa, että Suomen valtio on sitoutunut sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen kaikessa päätöksenteossaan. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista edellyttävät vuonna 1995 hyväksytty Pekingin toimintaohjelma, EU:n perustamissopimukset Amsterdamin sopimuksesta 1997 lähtien ja tasa-arvolaki.

Talousarvio on valtion keskeisin talouden ja toiminnan ohjausväline.[4] Sukupuolitietoinen budjetointi on strategia sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Sen painopisteinä ovat talousarvio ja talouspoliittinen päätöksenteko. Sukupuolitietoisen budjetoinnin tavoitteena on muuttaa julkisten menojen ja tulojen kohdentumista tavalla, joka edistää sukupuolten tasa-arvoa. Euroopan neuvoston määritelmän mukaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen budjettiprosessiin sisältää budjettien sukupuolinäkökulmaisen arvioinnin, sukupuolinäkökulman integroimisen budjettiprosessin kaikkiin vaiheisiin ja menojen ja tulojen uudelleenjärjestämisen tasa-arvon edistämiseksi.[5]

Vaikka Suomessa sukupuolitietoinen budjetointia ei sen varsinaisessa merkityksessä harjoiteta, ovat tasa-arvopolitiikan pitkän aikavälin tavoitteita linjaava valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (2010) ja useat hallitusten tasa-arvo-ohjelmat sisältäneet tavoitteita sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi talousarvioehdotukseen. Ministeriöiden talousarvioehdotuksissa on vuodesta 2006 lähtien tullut valtiovarainministeriön budjetinlaadintamääräysten mukaisesti esittää ”yhteenvetotarkastelu sukupuolivaikutuksiltaan

[1] Valtiontaloudessa pitää olla tilaa tasa-arvolle. http://www.tasaarvovaje.fi/?p=364.
[2] Sukupuolisilmälasit käytössä. Käsikirja ministeriöiden tasa-arvotyön tueksi. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73345/URN%3aNBN%3afi-fe201504223772.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
[3] Tasa-arvoa talousarvioon – talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi ja sukupuolitietoinen budjetointi. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161000/52-2018-Tasa-arvoa%20talousarvioon.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
[4] Sukupuolisilmälasit käytössä. Käsikirja ministeriöiden tasa-arvotyön tueksi.
[5] Tasa-arvoa talousarvioon – talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi ja sukupuolitietoinen budjetointi.

NAISJÄRJESTÖJEN KESKUSLIITTO
KVINNOORGANISATIONERNAS CENTRALFÖRBUND ry
THE NATIONAL COUNCIL OF WOMEN OF FINLAND
Fredrikinkatu 39 C 22
FI-00120 Helsinki
www.naisjarjestot.fi

merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta”.[6] Talousarviossa on myös mahdollista nimetä konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi.[7] Tasa-arvoa talousarvioon -hankkeen loppuselvitys kuitenkin osoitti, että nykykäytäntöjen toimeenpano on puutteellista ja ettei talousarvion sukupuolivaikutuksia arvioida.[8]

Naisjärjestöjen Keskusliitto yhtyy Tasa-arvoa talousarvioon -hankkeen suosituksiin sukupuolitietoisen budjetoinnin käyttöön ottamisesta ja nykyisten sukupuolitietoiseen budjetointiin liittyvien käytäntöjen sekä hankkeessa kehitettyjen uusien käytäntöjen kokoamisesta sukupuolitietoisen budjetoinnin käsitteen alle. Hanke suosittaa sukupuolitietoisen budjetoinnin kytkemistä kansallisiin ja hallinnonalakohtaisiin tasa-arvotavoitteisiin sekä sukupuolivaikutusten arvioinnin laajentamista koko laajaan talousarvioprosessiin sisältäen hallitusohjelman, valtiontalouden kehykset ja julkisen talouden suunnitelman, talousarvion, talousarviota toteuttavan lainsäädännön ja tulosohjauksen.[9]

Arviointia HE:stä valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen talousarvioesitykseen

Hallituksen esityksessä vuoden 2019 talousarvioksi sukupuolten tasa-arvoon liittyvät maininnat ovat hyvin yleisiä ja/tai käsittelevät talousarvioesityksen ja määrärahojen kohdentumisen sukupuolivaikutusten arvioinnin sijaan usein esimerkiksi kunkin hallinnonalan henkilöstöpoliittista tasa-arvoa. Vaikka talousarviossa on nykyisenkin ohjeistuksen mukaisesti mahdollista nimetä konkreettisia tavoitteita ja toimenpiteitä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi, on talousarvioesityksessä näin toimittu vain harvoin.

Naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn ja ennaltaehkäisyn resurssit

Suomi ratifioi Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta vuonna 2015. Istanbulin sopimuksena tunnetun sopimuksen toteuttamista koordinoi naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan vastaisen toiminnan toimikunta ja sitä toimeenpannaan Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelmalla 2018-2020. **Sopimuksen velvoittamiin toimenpiteisiin ja niiden koordinoimiseen ei ole osoitettu erillisiä taloudellisia ja henkilöstöresursseja.** Suomessa valtioneuvosto toteutti naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen poikkihallinnollisen ohjelman vuosina 2010-2015. Sekä ohjelman että hallituksen tasa-arvo-ohjelman 2012-2015 loppuraporteissa toistuu huomio siitä, että naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisten toimenpiteiden heikko resursointi on johtanut niiden puutteelliseen toimeenpanoon, jolloin osa asetetuista tavoitteista on jäänyt kokonaan saavuttamatta tai saavutettu vain osittain. Tämä on vaarana myös Istanbulin sopimuksen kohdalla. **Sopimuksen täysimääräinen toimeenpano on varmistettava riittävillä resursseilla, viranomaisten koulutuksella sekä järjestöjen roolin ja rahoituksen vahvistamisella.**

Istanbulin sopimuksen toteuttamisessa keskeisinä toimenpiteinä on turvakotiverkoston alueellisen kattavuuden parantaminen ja turvakotipaikkojen määrän nostaminen. Euroopan neuvoston laskennallisena ohjeena on, että turvakotipaikkoja tulisi olla yksi jokaista 10 000 asukasta kohti (laskutapa ei ota huomioon maakohtaisia erityispiirteitä kuten väkivaltatilastoja). Suosituksen mukaan Suomessa tulisi olla 550 turvakotipaikkaa nykyisen 179:n sijaan. Turvakotien ylläpitoon tulee osoittaa riittävästi resursseja: suositusten mukaisen turvakotiverkoston ylläpidon vuosittaiset kustannukset ovat THL:n arvion mukaan 40 miljoonaa euroa. Hallituksen osoittama 2 miljoonan euron vuosittainen lisärahoitus vuosille 2017-2019 nostaa rahoituksen reiluun 19

[6] Valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72199/URN%3ANBN%3Afi-fe201504227008.pdf?sequence=1.
[7] Sukupuolisilmälasit käytössä. Käsikirja ministeriöiden tasa-arvotyön tueksi.
[8] Tasa-arvoa talousarvioon – talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi ja sukupuolitietoinen budjetointi.
[9] Tasa-arvoa talousarvioon – talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi ja sukupuolitietoinen budjetointi.

miljoonaan vuonna 2019, mutta on riittämätön kattamaan velvoitteiden mukaiset kokonaiskustannukset, mikä todetaan myös hallituksen esityksessä. Vastaavalla vuosittaisella lisärahoitusvauhdilla turvakotipaikkoja on tarpeeksi vasta vuonna 2030. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että turvakotien rahoitus tulisi viipymättä nostaa velvoitteiden vaatimalle.

Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että Istanbulin sopimuksen toimeenpanossa on turvakotien riittävän määrän lisäksi kiinnitettävä erityistä huomiota naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ennaltaehkäisyyn ja estämiseen. Tällä hetkellä ennaltaehkäisevästä työstä vastaavat järjestöt ja työhön varatut resurssit ovat riittämättömät. Ennaltaehkäisevällä työllä on mahdollista säästää kalliista jälkihoidon kustannuksista ja ennen kaikkea vähentää inhimillistä kärsimystä. Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että ennaltaehkäisevän väkivaltatyön sekä väkivallan kokijoille ja tekijöille osoitettujen palvelujen alueellinen kattavuus varmistetaan.

Naisjärjestöjen ja tasa-arvoviranomaisten resurssit

Lisäksi Naisjärjestöjen Keskusliitto muistuttaa, että **Naisjärjestöjen Keskusliiton valtionavustus on ollut hyvin matala verrattuna muihin kansalaistoiminnan kansallisiin kattojärjestöihin**. Valtion talousarvioleikkaukset ovat kohdistuneet useana peräkkäisenä vuonna naisjärjestöihin. Naisjärjestöjen Keskusliiton valtionavustus laski vuosina 2012 - 2017 lähes kolmanneksella. Rahoituksen epävarmuus ja alhainen taso vaikuttavat negatiivisesti toiminnan suunnitteluun ja laajuuteen. Vaikka liiton toiminta on viime vuosina uudistunut ja lisääntynyt, on Naisjärjestöjen Keskusliitolla vain kaksi vakituista työntekijää. Vertailukohtina resursseissa ja palkkatasossa voidaan pitää muita kansalaistoiminnan kattojärjestöjä mm. sosiaalialalla, nuorisotyössä ja urheilussa. Tasa-arvoalalla joudutaan toimimaan minimiresursseilla, vähäisellä työvoimalla ja matalalla palkkatasolla suuren työtaakan alla.

Myös tasa-arvoviranomaisten resurssit on turvattava ja niitä on lisättävä siten, että tasa-arvolain kasvaneet velvoitteet ja tasa-arvon tuloksellinen edistäminen turvataan.

Helsingissä 16.10.2018

Eva Biaudet — Puheenjohtaja

Terhi Heinilä — Pääsihteeri

Lisätietoja:

Eva Biaudet, puheenjohtaja, puh. 050 3140205
Terhi Heinilä, pääsihteeri, terhi.heinila@naisjarjestot.fi, puh. 040 530 5544
Anniina Vainio, järjestösihteeri, anniina.vainio@naisjarjestot.fi, puh. 050 388 8868

Vuonna 1911 perustettu Naisjärjestöjen Keskusliitto on sukupuolten tasa-arvoa edistävien naisjärjestöjen kattojärjestö. Naisjärjestöjen Keskusliittoon kuuluu 59 jäsenjärjestöä, joissa on yhteensä yli 400 000 jäsentä. Keskusliitto toimii naisten aseman, sukupuolten tasa-arvon ja tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien edistämiseksi yhdessä jäsenjärjestöjen kanssa.

www.naisjarjestot.fi | NJKL Facebookissa | NJKL Twitterissä